

קישור לזום בימי רביעי בשעה 20:45 | קישור לקבוצת הוואטסאפ של השיעור

יב: מיגו וחזקה בברי ושמא

"לימא רב יהודה ורב הונא..." עד המשנה, יג. במשנה הראשונה ובגמ' עליה.

המקורות

❖ בסוגיא יש שלושה יסודות לשיטת רבן גמליאל: ברי, מיגו וחזקה – איזה מהם העיקרי?

- רשב"א ד"ה 'עד כאן' עד: "...לבריא ידיה", ר"ף ד: בגמרא הראשונה, שיטה בשם שיטה ישנה ד"ה 'וז"ל שיטה ישנה', מאירי ד"ה 'אמר המאירי'.

מיגו:

❖ המיגו אצלנו גרוע משתי סיבות שונות, עיינו בהן בנקודות הבאות:

- רשב"א ד"ה 'עד כאן' "וא"ת...", קובץ שיעורים ח"ב סי' ג סעיף ד וסעיף כד בעיקר מ: "וכאותה ששינו...". שיטה בשם רבינו יהונתן "וז"ל ה"ר יהונתן... בחשד זה".
- שיטה שם בשם הרדב"ז עד: "...להוציא לא אמרין ע"כ", מאירי ד"ה 'כבר ביארנו', (אג"מ חו"מ א, כד ד"ה 'ומיגו שמהני הכא', תורי"ד בסוגיא), מרדכי ב"מ סימן תטז (החלק המצורף).

חזקה:

- עה. במשנה ובגמ' עד: "...בתר חזקה דגופא" ושיטה שם ד"ה 'וכתב הריטב"א' ו'וכבר כתיבנא', (ובפני יהושע ד"ה 'טעמא דמייתי האב' הראשון), שיטה שם ד"ה 'אתאן' ו'וז"ל רש"י'.
- [ר"ן על הרי"ף ד: ד"ה 'אלא', (רש"ש על תוד"ה 'אלא'), פני יהושע כתובות עו: ד"ה 'ועוד העליתי'].

ציטוטי מקורות

חדושי הרשב"א מסכת כתובות דף יב עמוד ב

וא"ת ואפילו לר' אלעזר מאי מגו איכא במציעתא ואפילו ברישא נמי מאי מגו איכא דהא כיון דמדינא אפי' אמרה מוכת עץ אני תחתך לא מהימנא טפי, כי אמרה נאנסתי תחתך או מוכת עץ אני עד שלא ארסתני אמאי מהימנא משום מגו דמוכת עץ אני תחתך דאף היא לא מהימנא מדינא דמאי שנא, ומגו כי האי לא אשכחן אלא במגו דאי אמר הכי הוה מהימן, י"ל דאשכחן מגו כי הא דלא מהימן טפי אי טעין אידך טענתא אחריתי ואפילו הכי כיון דהוה ליה למימר טענה דשפירא מינה מהימן במקום בריא ושמא אבל במקום בריא ובריא לא, וכדאמרין בפ' האיש מקדש (מ"ט ב') גמ' אף על פי שאמרה בלבי היה להתקדש לו היה לו לומר נזכרתי אף על פי שאילו אמר כן לא היה נאמן אלא שהיא טענה יותר קרובה ממה שטען לא היה בלבי על זה, וכן דעת רבותינו הצרפתים ז"ל ושם הארכתני יותר בס"ד [עי' לק' ט"ז א'].

קובץ שיעורים חלק ב סימן ג

(ד) ונראה בביאור שני התירוצים שבר"ן דדין מגו יש לפרשו בשני אופנים: (א) דהוא אנן סהדי שאומר אמת דמ"ל לשקר דהיה יכול לטעון טענה טובה מזו ולפי הטעם הזה כתב הר"ן דהכא דהוי מגו לחצי טענה אין

כאן הוכחה שטענתו אמת וע"כ לא מהימן כלל. ב) י"ל דאינו מטעם אנן סהדי אלא שהוא דין נאמנות דבכח הנאמנות שיש לו לטעון טענה אחרת נאמן גם על טענה זאת שהוא טוען וע"כ לא איכפת לן מה שהוא לחצי טענה דמ"מ יש לו כח נאמנות על חצי הטענה ולזה תירץ דכיון דחידוש הוא אין לך בו אלא חידושו ולא מהימן אלא בטענה זו עצמה ולא בטענה אחרת מחמתה.

קובץ שעורים חלק ב סימן ג

וכאותה ששנינו פ"ק דכתובות היא אומרת משארסתני נאנסתי ונסתחפה שדהו והוא אומר לא כי אלא עד שלא ארסתיך והיה מקחי מקח טעות ר"ג ור"א אומרים נאמנת ואמרינן עלה בגמ' ע"כ לא קאמר ר"א התם אלא דאיכא מיגו ומפרש לה בר"פ האשה שנתארמלה מגו דאי בעיא אמרה מוכת עץ אני דלא קפסלה נפשה מכהונה מהמנא והתם לאו למימרא דאי אמרה מוכת עץ אני תהא נאמנת טפי דההיא גופא פלוגתא דר"ג ור' יהושע היא ור' יהושע אף במוכת עץ לא הימנה אלא מגו דמוכת עץ היתה לה טענה יפה יותר ולא אמרה וקא אמרה טענה שאינה יפה לה כ"כ חזקה לא משקרא דאי לא הוה לה למימר הטענה שהיא יפה לה יותר ומגו כזה מגו הוא ומיהו דוקא בדליכא הכחשה כי הכא דליכא הכחשה דאילו אמר מזיד הייתי מאן מכחיש ליה וא"נ בטוען נזכרתי וכן נמי בההיא דהנושא את האשה דברי ושמא הוא דאיהי ברי ואיהו שמא ומגו מסייע לברי שלה הילכך חשיב ליה ר"ג מגו אבל בברי וברי לא חשבינן מיגו אלא טענה שאם טען כך היה נאמן וזהו שחלק ר' יהושע בזה ואמר שאף בברי ושמא אינו מיגו דאין שור שחוט לפניך עכ"ל הרשב"א ובמגו כזה אין לומר בו הטעם דיש לו כח הנאמנות של הטענה האחרת דהא בטענה האחרת ג"כ אינו נאמן וע"כ הטעם רק משום אנן סהדי דמ"ל לשקר ואינו נאמן בכה"ג אלא במקום דליכא הכחשה אבל במקום הכחשה צריך מגו שיהא לו כח הנאמנות של הטענה האחרת.

שיטה מקובצת מסכת כתובות דף יב עמוד ב

וז"ל ה"ר יהונתן ז"ל ר"ג ור"א אומרים נאמנת ויש לה מאתים משום דאיהי ברי והוא שמא וברי ושמא ברי עדיף ואף ע"ג דלא אמרינן גבי ממונא ברי עדיפי זה הכלל המע"ה הכא שאני משום דאיכא מגו והכא איכא מגו דאי בעיא אמרה מוכת עץ אני תחתך דלא פסלה נפשה לכהונה וקאמרה נאנסתי דפסלה נפשה מכהונה ש"מ דקושטא קאמרה א"נ משום דמוקי' לה אחזקתה דרוב נשים בתולות נשאות ור' יהושע אומר לא מפיה אנו חיינן כלומר אין אנו סומכין על דבורה שטוענת בטענת ברי אף ע"ג דתובע ברי כתבע שמא ור' יהושע לית ליה מגו כיון דהבעל מצאה בלא בתולים והוא מתחיל לטעון עליה תחילה שאם היתה היא יכולה לכסות היתה מכסה הלכך לא מהימנינן לה בשום מגו דיכלה למטען טענתא מעלייתא מהך דלא דמי לאידך מגו דמודה ר' יהושע באידך פירקין כגון האומר שדה זו של אביך היתה ולקחתיה ממנו דהתם הנתבע מתחיל להכניס עצמו באותה תביעה ואי לאו דקושטא הוה לא היה מכניס עצמו בחשד זה. ע"כ:

שיטה מקובצת מסכת כתובות דף יב עמוד ב

וז"ל מרנא ורבנא הרב הגדול מהר"ר דוד בן אבי זמרה ז"ל רבי יהושע אומר לא מפיה אנו חיינן וכו' יש לדקדק מה ר"ל בזה הלשון של לא מפיה אנו חיינן ועוד שלא היל"ל אלא אינה נאמנת לקושיא הא' י"ל שמפני שיש לנו שעל ג' דברים העולם עומד והא' מהם הוא על האמת וזו האשה אליבא דרבי יהושע אינה נאמנת ומש"ה אומר אין אנו חיינן אלא על האמת ולקושיא הב' י"ל שבזה הלשון הוא מתרץ אמאי לא אמרינן ברי ושמא ברי עדיף לך תני דאפילו היא טוענת ברי לא מפיה אנו חיינן מפני שהוא ברי גרוע ודוק ותשכח. ועוד אמר

עד שתביא ראיה לדבריה להכחיש טעמו של ר"ג שאמר דמשום דאיכא מגו ראוי להאמינה וקאמר ר' יהושע עד שתביא ראיה לדבריה דמגו להוציא לא אמרין ע"כ.

בית הבחירה למאירי מסכת כתובות דף יב עמוד ב

כבר ביארנו בכמה מקומות שאין אומרין מגו להוציא ממון על טענתו ומה שאמרו כאן עד כאן לא אמר רבן גמליאל התם אלא דאמרין מגו לא נאמר אלא דרך דחייה ומשא ומתן של סוגיא ואין הכרח ללמוד ממנה לומר דין מגו אף להוציא ממון כל שהוא בטענת בריא ושמה ועוד שאפשר שזהו מה שאמרו אחר כן אי נמי עד כאן לא אמר רבן גמליאל אלא דאמרין אוקי איתתא אחזקה כלומר שאין טענת מגו מספקת לכך והוא צריך לטעם אחר ולא עוד אלא שלדעתי אין ללמוד מכאן למקומות אחרים שזו כתבתה בידה והרי היא מוחזקת בכתבתה והוא בא לפסלה ולהפקיע את חזקתה ואחר שכן ראוי להאמינה בסעד טענות אלו:

שו"ת אגרות משה חושן משפט חלק א סימן כד

ומיגו שמהני הכא הוא ג"כ מטעם דהיא אינה משנית, דמה שלא מהני מיגו להוציא הוא משום שההוצאה הוא שינוי לחדש דבר מכפי שהוא ולכן בעי דוקא עדים אבל הכא שההוצאה אינה משנית מכפי שהוא עד עתה שהיה חייב סגי אף בברורים, ומיגו הוא ברור טוב כדחזינן שמועיל להחזיק אף שהיינו מוציאים בלא המיגו. והטעם דכיון שאינו מחדש דבר חדש רק להחזיק מה שכבר בידו מועיל ברורים שלזה לא חידשה תורה דין עדים, וכ"כ הכא אף שהיא מוציאה מ"מ אינו דבר חדש רק שמחזיק ומקיים חיוב הראשון. ויש להסביר יותר שבלא מיגו הוא ספק הוצאה דאם האמת שהוא ספק הוי הוצאה אבל אם האמת כדבריה לא הוי הוצאה דל"ד לכל תביעות שלעולם הוא הוצאה אף אם האמת שצריך להוציא ולכן אין מועיל מיגו אבל הכא שאם כדבריה כבר הוצאה דהרי היא אשתו שבהכרח יש לה כתובה ממילא אמרין מיגו שלאחר שאמרין מיגו ליכא הוצאה. וזה שבעינן שיהיה הבעל שמא דאם הוא ברי כיון שיש להאמין לו מטעם חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה נתבטל כבר החיוב ואין מועיל שוב מיגו, ואף אם נימא שמיגו עדיף מחזקה דאין אדם טורח, משום דכיון שהיה נאמן ע"ז מתחלה הרי נתבטל החיוב בטענתו וצריכה בהמיגו לעשות הוצאה חדשה שהוא לחדש החיוב ולזה אין מועיל מיגו אבל כשטוען שמא שרוצה שלא יוציאו ממנו מדין ספק מועיל המיגו לבטל הספק שלא יתבטל החיוב וההוצאה המוכרחת מזה. זהו מה שנראה בטעם שמצטרפין ברי ומיגו.

מרדכי מסכת בבא מציעא פרק הבית והעלייה רמז תטז:

ובמקום שיש חזקה או ברי [במקום שמא] עם המיגו אמרי' מיגו להוציא כדאיתא בכתובות גבי משארתני נאנסתי (*דנאמן) [*דנאמנת] במיגו אפילו להוציא מהאי טעמא:

שיטה מקובצת מסכת כתובות דף עה עמוד ב

וכתב הריטב"א וז"ל מני ר' יהושע היא כו' פי' דאי רבן גמליאל הא אמר התם דאיהי מהימנא כיון דאיהי ברי ואיהו שמא ומסיים לה חזקה דגופה דחזקת דגופה וטענת ברי דידה עדיפא מחזקת דממונא דידה כיון דטענתיה בשמא והכא נמי הכי הוא דאיהי ברי ואיהו שמא שהבעל אינו יכול לטעון אלא שמא ע"כ:

וכבר כתיבנא לעיל בפ"ק לדעת רש"י ז"ל דעיקר טעמיה דרבן גמליאל משום חזקת הגוף טענת ברי לא מעלה ולא מוריד כלל וכדעת רב נחמן דקי"ל כותיה ובהכי רהיט בכולא סוגיין דלא אידכר הרב ז"ל טענת ברי כלל:

פני יהושע מסכת כתובות דף עה עמוד ב

טעמא דמייתי האב ראייה כו' מני ר"י היא כו' אימא סיפא כו' אתאן לר"ג דאמר נאמנת. פירש"י דאמר חזקה דגופא עדיף. משמע לכאורה משיטת רש"י ותוספות בהא שמעתין דלר"ג חזקה דגופא לחוד מהני אפילו להוציא ממון ולכאורה לעיל בפ"ק (דף י"ב ע"ב) לא משמע הכי אלא דטעמא דר"ג משום דאיכא ברי ושמא בהדי חזקת הגוף או משום ברי ושמא בהדי מגו ע"ש ובחידושינו ואף על גב דבהא איכא למידחי קצת דלמאי דמסקינן טעמא דחזקה תו לא צריכין לטעמא דברי ושמא דחזקה לחוד נמי מהני לר"ג מ"מ בר"פ האשה שנתארמלה [לעיל ט"ז ע"א] קאמר הש"ס להדיא דעד כאן לא קאמר ר"ג אלא משום דאיכא ברי ושמא ומתמה התם ודקארי לה מאי קארי לה אלמא דפשיטא טובא דחזקה לחוד נמי לא מהני לר"ג וכן ברי ושמא לחוד נמי לא מהני דאי לא תימא הכי קשיא הלכתא אהלכתא כדאיתא לעיל בפ"ק (דף י"ג ע"א) אלא על כרחך דדוקא תרוייהו בהדי הדדי מהני לר"ג לאפוקי ממונא. ועוד דבלא"ה נראה לי דאי אפשר לומר דע"י חזקה לחוד מוציאין ממון דא"כ בהא נמי אכתי תיקשי הלכתא אהלכתא דקי"ל כשמואל [ב"ק צ"ג ע"א] דכלל גדול בדין המוציא מחבירו עליו הראיה דאין הולכין בממון אחר הרוב וא"כ כ"ש דאין הולכין אחר חזקה דהא רובא וחזקה רובא עדיף וכדמוכח נמי בר"פ המוכר פירות [ב"ב צ"ג ע"א] גבי סבריה דרובא וחזקה כי הדדי נינהו ואף על גב דחזקה דהתם עדיפא מההיא דהכא ואפ"ה לא קי"ל כר' אחא בגמל האוחר בין הגמלים כמו שהארכתי בזה במקום אחר מיהו לולי פירש"י ותוספות דשמעתין סוגיין דשמעתין הוי אתי שפיר משום דבמתניתין נמי מסתמא איירי בברי ושמא דהאב ובת מסתמא יודעין בדבר מתי נעשה המום והבעל אינו יודע וא"כ אתי שפיר כר"ג דהכא נמי איכא ברי ושמא בהדי חזקה ואף לפירוש הר"ן ז"ל דמתניתין איירי בשמא ושמא אפ"ה י"ל דהו"ל כברי ושמא כמו שאבאר לקמן ובר"פ האשה שנתארמלה לא בא למעט אלא דבברי וברי לא קאמר ר"ג להוציא ממון כיון שהמוחזק טוען ברי מיהו להאי לישנא דלא קאמר ר"ג אלא היכא דאיכא מגו ודאי לא מיתוקמא מתניתין דהכא שפיר כר"ג דהכא ליכא מגו ובר"פ האשה שנתארמלה משמע דמסקנא דהתם דטעמא דר"ג במשארסתני נאנסתי הוי משום מיגו ע"ש ובחידושינו אלא דהכא משום דקשיא ליה סיפא דמתני' ארישא ע"כ בעי לאוקמי סיפא כר"ג ולמימר דטעמא דר"ג לאו משום מיגו אלא משום חזקה בהדי ברי ושמא או לפירש"י ותוספות משום חזקה לחוד עיין בחידושינו (דף י"ב ע"ב ובדף ל"ו ע"א) בתוספות בד"ה החרשת ועיין עוד בסמוך ודוק היטב:

שיטה מקובצת מסכת כתובות דף עה עמוד ב

אתאן לר"ג. כתב הריב"ש בחידושו אף על גב דלא אמר רבן גמליאל אלא ברי ושמא אבל ברי וברי לא אמר כדאיתא לעיל בפרק האשה שנתארמלה הכא נמי ברי ושמא הוא דהיא ואביה טוענין ברי שמשנתארסה היו בה מומין אלו והבעל אינו יכול לטעון אלא שמא דמנא ידע ע"כ. וכן כתבו הרמב"ן והרשב"א אבל רש"י כתב אתאן לר"ג דאמר. התם היא נאמנת דחזקה דגופא עדיפא. ע"כ. פי' אזיל לשיטתיה והכל תלוי בחזקת הגוף וכדכתיבנא בסמוך ויש לחלק בין ברי וברי ושמא ושמא וקל להבין:

וז"ל רש"י במהדורא קמא בעל נאמן דעד שלא נתארסה הוממה ולא אמרינן העמד הגוף על חזקתו ולא היו בה קודם אירוסין אלא אוקים ממונא אחזקת מאריה אמרינן ולא יהיב בעל כתובה דר' יהושע דאמר בפ"ק

לא מפיה אנו חיינן וטעמא משום דלית ליה חזקת הגוף בלא חזקת ממון. אם כן מהימן משום דאמרינן העמד הגוף על חזקתו ולא היה בה קודם שנתארסה ונוטלת כתובה דבתר חזקת ממון לא אזלינן כר"ג דאמר דנאמנת לומר משארסתני נאנסתי וטעמא משום דאזיל בתר חזקת הגוף וקודם אירוסין היתה בתולה. ע"כ:

פני יהושע מסכת כתובות דף עו עמוד ב

ועוד העליתי דאיכא למימר דהא דקי"ל רובא וחזקה רובא עדיף בר"פ האשה שהלכה היינו שהרוב הוא לגמרי נגד החזקה כגון רוב נשים מתעברות ויולדות דע"י כך לא שייך חזקת זקוקה ליבום דע"פ הרוב משתנית החזקה אבל בלא"ה אפשר דחזקה מבוררת עדיפא מרובא והארכתני בזה הענין מאד ודעתי לבאר בתכלית האריכות עניני חזקות בקונטרס כלל גדול שלי אם יגזור השם עלי בחיים לטובה ואין להאריך יותר ודוק היטב: